

tussen Duin & Dijk

Natuur in Noord-Holland. Jaargang 12 1 ● 2013

Voedselkeuze

Op Texel broeden drie soorten uilen te weten kerkuil, velduil en ransuil.

Door braakbalonderzoek is het verschil in voedselkeuze geanalyseerd.

	Haneplas 2011	Haneplas 2009	Dijkmanshuizen 2012
noordse woelmuis	34	18	10
aardmuis	4		
rosse woelmuis	1		
huismuis			1
bosmuis	3		2
waterspitsmuis		1	
huisspitsmuis	15	1	22
vogel	2	3	6
totaal	59	23	41

● Tabel 1. Prooien uit braakballen van velduil, Haneplas 2009 (14 braakballen) en 2011 (33 braakballen); Dijkmanshuizen 2012 (20 braakballen).

● Velduilen in de Haneplas laten zich vaak goed zien, doordat ze op oude afrasteringen zitten. Dan zijn soms zelfs de prooien goed te zien: hier met een noordse woelmuis. Foto: Marc Plomp.

Velduilen

Van oudsher is het Waddengebied het bolwerk van de velduil. In 2011 was er een opleving van de aantallen. De plek waar sinds lange tijd velduilen broeden is de Haneplas bij De Cocksdorp. In dit ruige duinterrein, in beheer bij Staatsbosbeheer, lagen in 2011 twee nesten dicht bij elkaar. In de periode met opgroeiende jongen vlogen ze af en aan en waren ze dan ook goed te zien. De vogels hadden de neiging om op de oude, soms scheefgezakte paaltjes van de heiningen te gaan zitten.

Na het broedseizoen heb ik alle heiningen afgelopen om braakballen te verzamelen. Begin december 2011 heeft een klein groep belangstellenden de 33 braakballen uitgeplozen en de schedels en kaken zijn op naam gebracht. Opvallend was dat het dieet uit relatief veel huisspitsmuizen bestond. Bekend is dat velduilen over het algemeen woelmuizen eten. Bij gebrek aan muizen eten ze ook kleine vogelsoorten. Een broedende velduil

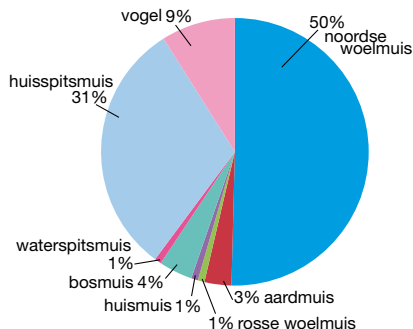
op het vogeleiland Griend voedde zich bijvoorbeeld voor bijna 70% met bonte strandlopers. Ook van Vlieland is bekend dat velduilen veel steltlopers vangen (mededeling Lieuwe Dijkse).

In 2009 zijn 14 velduilbraakballen uitgezocht met als resultaat veel noordse woelmuizen en enkele spitsmuizen zoals de huisspitsmuis en de veel zeldzamere waterspitsmuis. Schedeltjes van deze soort zijn te onderscheiden door de rode ('in rode inkt gedoopte') tandpuntjes. De huisspitsmuis was toen nog niet zo algemeen.

Het grote aandeel noordse woelmuizen is verklaarbaar. De Haneplas ligt dicht bij het deel van de Slufter met een ruige vegetatie van voornamelijk zeerus. Dit gebied is een el dorado voor deze 'rattekop' zoals de noordse woelmuis ook wel wordt genoemd. In 2011 waren alle vloedmerken doorgraven met gangetjes en verschillende nesten lagen onder oude aangespoelde platen. Noordse woelmuizen kunnen goed zwemmen. Ook de Haneplas met

zijn ruigtes en waterpartijen langs de golfbaan is heel aantrekkelijk voor deze muizensoort.

Na de strenge vorstperiode in de winter van 2012 werd door medewerkers van Natuurmonumenten een slaapplek van drie velduilen ontdekt in het drassige gebied van Dijkmanshuizen. De aanwezige braakballen werden verzameld en uitgeplozen door de auteur. De samenstelling week niet essentieel af van wat in de Haneplas werd gevonden.

● Prooiverdeling van Texelse velduilen.

van de drie Texelse uilensoorten

● Tabel 2. Prooien uit braakballen van kerkuilen.

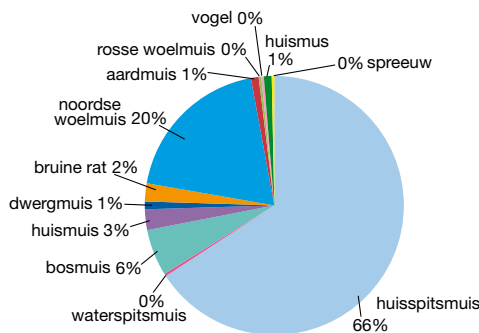

herkomst	Eierland zuid	nabij De Waal	Harkebuurt	Hoogezandskil	Hoge Berg	onbekend	totaal
huisspitsmuis	40	29	64	58	5	8	204
waterspitsmuis	0	0	1	0	0	0	1
bosmuis	6	1	6	3	0	2	18
huismuis	0	6	2	0	0	0	8
dwergmuis	1	2	0	0	0	0	3
bruine rat	2	2	2	1	0	0	7
noordse woelmuis	15	6	10	22	1	6	60
aardmuis	0	0	1	2	0	0	3
rosse woelmuis	0	0	0	0	1	0	1
vogel	1	0	0	0	0	0	1
huismus	1	0	2	0	0	0	3
spreeuw	0	0	1	0	0	0	1
totaal	66	46	89	86	7	16	310

● Kerkuil. Foto: Eric Menkveld.

Kerkuilen

Sinds een aantal jaren broeden er kerkuilen op Texel. De opkomst van de kerkuil staat in duidelijke relatie met de vestiging van de huisspitsmuis op Texel in 2006. In 2011 werden maar liefst zeven broedgevallen geconstateerd door de Kerkuilengroep Texel. Deze afdeling van de Vogelwerkgroep Texel houdt zich bezig met de voorlichting over kerkuilen, de plaatsing van nestkasten en de begeleiding van boeren. Ook verzamelen zij de braakballen onder de nestkasten. Veel van deze braakballen zijn uitgeplozen tijdens de natuurmarkt in de Dennen, door leerlingen van het Isendoorncollege uit Warnsveld en tijdens inlooptagen bij Ecomare. Daarnaast heeft Andri Binsbergen een partij braakballen van kerkuilen (verzameld eind september 2009) uit de buurt van de Hoogezandskil uitgeplozen. Enkele onduidelijke schedeltjes zijn door de Zoogdiervereniging beoordeeld. Hier werden veel noordse woelmuizen gevonden. De Hoogezandskil en omgeving is een goed leefgebied voor deze soort door de aanwezigheid van rietmoeras. Uit tabel 2 blijkt dat kerkuilen

● Prooiverdeling van Texelse kerkuilen.

voornamelijk huisspitsmuizen eten. Spitsmuizen zijn traag, algemeen en gemakkelijk te vangen en dat zou de talrijkheid van de prooien kunnen verklaren. Bruine rat of noordse woelmuis zijn groter maar sneller en dus moeilijker te vangen. Tijdens de inlooptagen van Ecomare kwamen zeer veel bezoekers die de braakballen hebben uitgeplozen. Door de onverwacht grote belangstelling was het niet mogelijk alle schedeltjes te determineren. Het resultaat bestaat slechts uit impressies. Van twee locaties zijn braakballen uitgeplozen: uit de nabijheid van het Doolhof op de Hoge Berg en van de noordkant van Waalenburg. Overal waren veel huisspitsmuizen aanwezig; een keer zelfs met wel zes schedeltjes

● De waterspitsmuizen zijn in prooiresten opvallend doordat de meeste dieren 'in rode inkt gedoopte' tandpunten hebben. Foto: Dick Schermer.

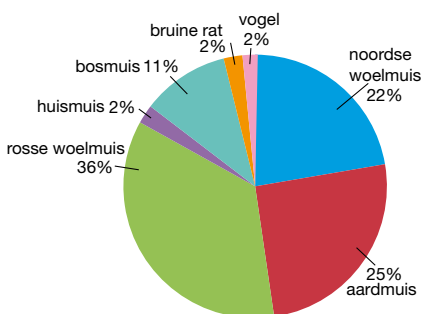
in één bal. Ongeveer driekwart van de restanten kwam van deze soort. Op beide locaties werden ook veel noordse woelmuizen gevonden. Bij het Doolhof kwamen twee bruine ratten, een jonge fazant of jonge kip en bos- en huismuizen, een enkele rosse woelmuis en een kikker te voorschijn. Van de noordkant van Waalenburg werden relatief veel huismuizen aangetroffen en een keer een aardmuis. Er werden opvallend weinig vogeltjes gevonden. Ook op 5 januari zijn kerkuilenballen van verschillende locaties uitgeplozen. In deze serie kwamen twee tere vogelborstjes te voorschijn, die mogelijk van een (jonge?) zwaluw waren. Ook werd een huismus en een waterspitsmuis gevonden.

● Schedel van een noordse woelmuis. Kenmerkend is onder andere de peervormige gehemeltepleet. Foto: Dick Schermer.

● Tabel 3: Prooien uit braakballen van ransuilen bij de Fonteinsnol herfst 2011 en De Koog winter 2012.

	Fonteinsnol herfst 2011	De Koog winter 2012
noordse woelmuis	24	5
aardmuis	28	5
rosse woelmuis	41	5
huismuis	3	0
bosmuis	7	7
bruine rat	3	0
vogel	2	0
totaal	108	22

● Ransuil. Foto: Mart Zijm.

● Prooiverdeling van Texelse ransuilen.

● Braakballen pluizen op Ecomare is een leuke activiteit voor kinderen. Het is steeds weer verrassend wat er uit komt. Foto: Dick Schermer.

Ransuilen

De laatste jaren gaat het niet zo goed met de ransuil op Texel. Veel vogels vallen ten prooi aan de havik en de bekende broedplaatsen zijn verlaten. In 2011 hebben met enige zekerheid drie paren in de Dennen, het bos tussen de Koog en Den Hoorn, gebroed (schriftelijke

mededeling Adriaan Dijkse). Enkele jaren terug was het gemakkelijk braakballen te vinden op verschillende locaties nabij De Cocksdorp, in de Dennen, nabij Den Burg en in Oosterend, de laatste jaren niet meer. Tot mijn verrassing kwam Daphna Levy met een enorme zak ransuilbraakballen aanzetten, die zij gevonden had in de Dennen. Gezien de hoeveelheid moet daar een flinke roestplaats zijn geweest. Deze braakballen konden gebruikt worden voor de inloopactiviteiten bij Ecomare. De samenstelling van deze braakballen was anders dan van de veld- en kerkuilen: veel aard- en rosse woelmuizen, relatief minder noordse woelmuizen en geen enkele spitsmuis.

Begin maart 2012 werd een nieuwe roestplaats in het bos ten noorden van De Koog ontdekt met zeker twee maar mogelijk meer vogels. Van deze partij van circa 100 ballen zijn er 20 uitgeplozen. De ransuilen in de Dennen blijken zich vooral te voeden met rosse

woelmuizen en aardmuizen en veel minder met noordse woelmuizen. Dat komt overeen met het minder open landschap waarin ransuilen jagen: bosjes, ruigten en heggen (rosse woelmuis) en droge duinen (aardmuis). De bosmuis viel nabij de Fonteinsnol wat tegen, maar was goed vertegenwoordigd in de partij nabij De Koog.

Dick Schermer
Oost 16
1794GP Oosterend
0222-322625

Literatuur

- DIJKSEN, L.J. 2006. Wat eten Velduilen 's winters? De Skor z.j.
- KAPTEYN, K, et al., 1999. Braakballen pluizen, Noord-Hollandse Zoogdierstudiegroep KNNV Uitgeverij.
- WITTE, R., 2010. Huisspitsmuis koloniseert Texel in recordtempo. Tussen Duin & Dijk 9/3.
- WITTE, R.H., 2009. Onderzoek naar het voorkomen van (noordse woel)muizen in Staatsbosbeheerterreinen in het gebied van de Korverskooi Texel, rapport van de Zoogdiervereniging 2009